

SVERIGES FÖRSVARSPROBLEM. I.

VÅRT STRATEGISKA LÄGES KRAV

Av major GILBERT MURRAY

Med följande artikel inleder major Gilbert Murray den serie om vårt nuvarande och framtida försvar, som aviserats i detta häftes ledare.

Major Murray, f. n. lärare vid krigshögskolan, ger i den inledande artikeln sin syn på Sveriges militärpolitiska läges utveckling från 1919 till våra dagar.

I efterföljande artiklar kommer de viktigaste problemen för vår framtida försvarspolitik att närmare belysas. Bland de frågeställningar, som kommer att ägnas särskild uppmärksamhet, märks

- *den militärtekniska utvecklingen,*
- *möjligheterna till anskaffning och behovet av nya vapen,*
- *kravet på att bibehålla även vanliga vapen,*
- *nödvändigheten av en hög beredskap.*
- *Serien kommer att avslutas med en artikel med synpunkter på vårt framtida försvar, dess anslagsbehov, uppgifter, organisation och möjligheter.*

EFTER FÖRSTA världskriget demobiliserade stormakterna i väster praktiskt taget fullständigt. I söder var Tyskland slaget, flottan utlämnad till västmakterna och armén nedskuren till 100 000 man. I öster var Ryssland besegrat och försvagat genom inre strider. Genom Finlands och de baltiska staternas frigörelse tillkom en barriär av randstater mellan oss och det forna tsardömet. De stora kontinentalmakternas nederlag hade gjort vårt militärpolitiska läge gynnsammare än det hade varit på århundraden. En följd av detta och de allmänna nedrustningssträvandena i världen

blev 1925 års försvarsbeslut, som av Per Albin Hansson betecknades som det största steg på nedrustningens väg som någon fri nation tagit. Även om det vid beslutets fattande fanns visst fog för en optimistisk bedömning av det aktuella läget, kom händelseutvecklingen snart att visa beslutets vådor.

Andra världskrigets utgång ledde till att kontinentalmakternas segerherre, Sovjetunionen, kunde flytta fram sina positioner till Europas hjärta. I dag står sovjetryska stridskrafter vid Lübeck 20 mil sydväst om Malmö. I öster är de baltiska staterna uppslukade och Finland

genom 1948 års biståndsavtal i hög grad bundet vid sin mäktige granne. I norr har Sovjetunionen direkt landgräns mot Norge.

Efter vapenvilan 1945 genomförde västmakterna en snabb, nästan brådstörtad demobilisering av sina stridskrafter. Försvarsanslagen sänktes raskt med syfte att bland annat göra det lättare att lösa de stora återuppbyggnadsproblemen. I öst var utvecklingen en helt annan. Stridskrafterna minskades mycket långsamt. Någon demobilisering kom aldrig till stånd. Återuppbyggnad och konsumtion fick stå tillbaka för investeringar i den tunga industrin och en modernisering av stridskrafterna.

Den överhängande faran för ännu inte sovjetockuperade delar av Europa blev uppenbar efter hand som det kalla kriget skärptes — Pragkuppen 1948, Berlinblockaden 1949 och Koreakriget 1950. Så småningom blev det också klart att även Sovjetunionen förfogade över kärnvapen. I och med att Förenta Staternas monopol på atombomben var brutet, blev det ännu mera påtagligt att väst hade blivit efter öst i fråga om militära rustningar. En markant förskjutning i västmaktspolitiken till förmån för säkerhetsfrågorna blev följden. En rad försvarsallianser ingicks, bland vilka Atlantpakten utgör hörnstenen. I Koreakrigets skugga intensifierades rustningarna i väster. Men denna upprustning har inte alls samma målmedvetna långsiktskaraktär som

den sovjetryska. Den är väsentligt mera konjunkturbetonad och kort-siktig. Ett belysande exempel är den nedgång i rustningstakten, som blev en följd av 1955–56 års sovjetryska vänlighetsoffensiv.

Den senaste höstens dramatiska händelser har med all tydlighet visat, hur snabbt verkligt kritiska situationer kan uppkomma. Händelsernas hastiga tempo mångdubblar riskerna för att de båda maktgrupperna kan »snubbla in» i ett tredje världskrig. Med stöd av USA:s ekonomiska påtryckningar lyckades Förenta Nationerna få de lojala medlemmarna England och Frankrike att inställa sin Suezaktion. I Ungern och Polen kunde FN ingenting uträtta. De verkliga problemen i Mellersta östern har FN ännu inte på allvar tagit itu med. Händelserna visade vidare Västeuropas stora beroende av olja. Västs brist på stridskrafter lämpade att sätta in i lokala konflikter blev även uppenbar. I öster blottades stora sprickor inom satellitländerna. Dessas politiska och militära pålitlighet måste omvärderas. Samtidigt framgick med all önskvärd tydlighet, att de sovjetryska ledarna inte skyr några medel, när det gäller att slå vakt om sovjetväldets strategiska positioner.

Här finns inte utrymme för spekulationer kring den allmänna krigsrisk. Det kan dock konstateras att lugnet i världen ingalunda är återställt. De svåra motsättningarna består. På många håll har

spänningen snarast ökats. Blottandet av sovjetväldets inre svagheter kan uppmuntra de förtryckta folken till nya frigörelseförsök. Vad händer om Östtysklands befolkning följer Ungerns exempel? Kommer den västtyska krigsmakten att stillasittande åse hur en frihetsrörelse på andra sidan gränsen kvävs i blod? Vad händer den dag då Sovjetunionen, återopande 1948 års biståndsavtal med Finland, förklarar sig vara »hotat av Tyskland eller med Tyskland förbunden stat»? Frågorna behöver blott ställas.

Stormakternas intressen och resurser

Även om vi i Sverige med rätta är stolta över våra ekonomiska resurser och däri med fog ser grunden till vår höga levnadsstandard, är dessa tillgångar ur stormakternas synvinkel av underordnad betydelse. Detta torde i framtiden även gälla Lapplandsmalmen, som tidigare var av stor betydelse, främst för Tyskland. I ett tredje världskrig kommer Västtyskland med stor sannolikhet att bli ett av huvudslagfälten. Den nutida krigföringens våldsamhet och snabbhet kommer inte att medge någon längre tids drift av västtyska industrier, ett förhållande som NATO också har accepterat i sin planläggning.

Med hänsyn till nu pågående rustningar är det mycket möjligt

att ett framtida krig kommer att inledas som en atomduell mellan stormakternas atomrustade strategiska flyg. För bägge parter måste det då vara i högsta grad angeläget att snarast möjligt slå mot det mål, varifrån motståndarens största hot utgår, det vill säga främst de strategiska flygbaserna. Av Sovjetunionens flygstridskrafter befinner sig i dag omkring två tredjedelar på baser väster om Ural. För att möta bland annat detta hot håller västmakterna i dag närmare hälften av sina flygstridskrafter på baser i Europa. Övriga viktiga och känsliga atommål — befolkningscentra och industriområden — ligger inom Sovjetväldet med en klar övervikt i väster, till exempel i Moskva, Leningrad, Murmansk, Donetsområdet och vid Ural. Västs känsligaste mål ligger inom östra delen av USA, i England och på den europeiska kontinenten.

I händelse av en sådan kraftmätning blir det av rent geografiska skäl nödvändigt att flyga över vårt land. De kortaste flygvägarna mellan stormakternas viktigaste mål och baser går över Skandinavien. Det blir alltmer uppenbart att vid ett atomkrig de strategiska kraftlinjerna kommer att förskjutas mot Skandinavien från de områden, där de direkta konflikthanledningarna kanske är störst — Mellaneuropa och Mellersta östern. Till följd av vårt lands stora utsträckning från norr till söder svarar vi ur flyg-

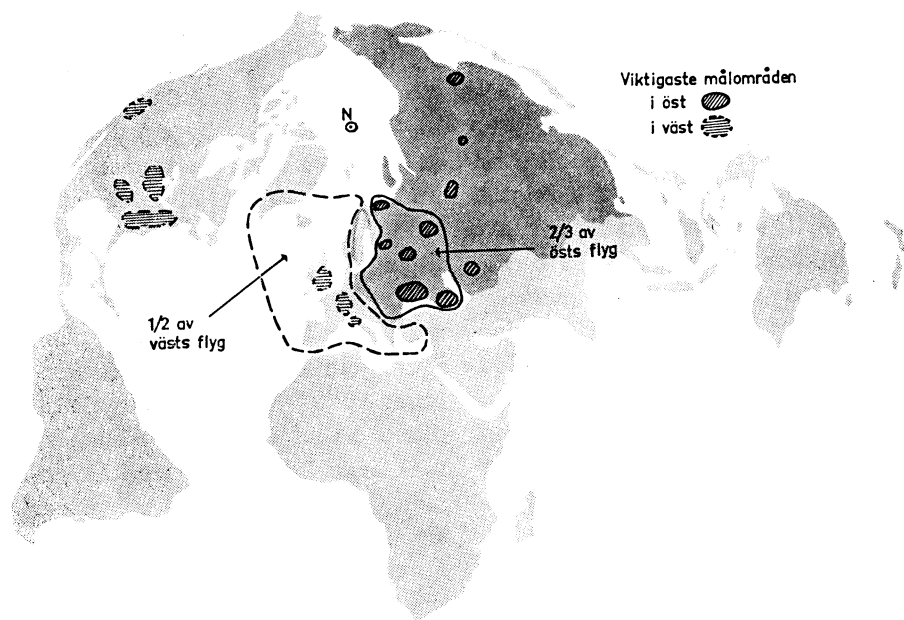

Fig. 1.

strategisk synpunkt för halva den europeiska fronten. Det är lika långt från Malmö till Treriksröset som från Rügen till Neapel.

I en atomduell blir skyddssynpunkterna ytterst betydelsefulla. För att skydda det egna hemlandet gäller det för bägge parter dels att snarast möjligt slå ut de flygbaser, varifrån motståndarens strategiska flyg kan starta, dels att genom långt framskjuten luftbevakning få tidigast möjliga förvarning. NATO håller i dag på att bygga ut en radarskärm via Nordpolen längs Skandinavien och utmed den europeiska fronten. Framför allt de norska baserna ger i dag det amerikanska strategiska flyget möjlighet till lufttankning vid flygning mot mål i Sovjetunionens inre. I en

framtid, när dagens strategiska flygplan kanske har ersatts av robotar kommer Skandinaviens betydelse troligen att öka ytterligare till följd av de goda möjligheter som finns att här gruppera både styrstationer och störningssändare. Mycket talar för att telemotmedel i en framtid kommer att bli det kanske enda försvarsmedlet mot många typer av robotar. För att telemotmedlen skall hinna påverka de snabba robotarna måste störningen sättas in redan i början av robotarnas banor. Även ur defensiv synpunkt blir därför i robotkrigets tidevarv framskjutna baser av största betydelse.

För Sovjetunionen måste det vara ett självklart intresse att beröva västsidan de fördelar, som framför-

allt baserna i Norge erbjuder. En sovjetrisk radarkedja genom Skandinavien skulle högst avsevärt förbättra luftförsvaret för bland andra Leningrad, Moskva och Murmansk. Särskilt för det atomkänsliga Storbritannien skulle en framflyttning av Sovjetunionens positioner till skandinaviskt territorium bli prekär.

För Sovjetunionen har Skandinavien emellertid betydelse även ur andra synpunkter än de flygstrategiska. Ryssarna som vid krigsslutet övertog huvuddelen av den tyska ubåtsflottan, har utvecklat sitt ubåtsvapen högst betydligt. I två världskrig har Storbritannien varit nära att kollapsa för det tyska ubåtskriget. Att avbryta de för Västeuropas försörjning avgörande sjöförbindelserna över Atlanten är sannolikt de ryska ubåtarnas uppgift. De utgör i dag ca 400, med huvuddelen i Östersjön. Övriga befinner sig vid Murmansk, vid Albanien och i Svarta havet och ett mindre antal i Fjärran östern. För att ubåtarna skall komma ut på världshaven måste de utnyttja antingen Gibraltar sund eller skandinaviska farvatten. Vägen genom Medelhavet är föga lockande, ty den kan lätt spärras av väst på flera ställen. Sålunda återstår de två nordliga vägarna: genom Östersjöutloppen eller norr om Nordkap. De marina baserna i Östersjön saknar naturliga skyddsmöjligheter. Basområdet vid Ishavet är trångt och ligger obehagligt nära NATO:s

nordnorska flygbaser. En basering på norska kusten, som främst erbjuder mycket goda skyddsmöjligheter, skulle i hög grad höja effektiviteten i den sovjetiska ubåtskrigföringen. Eftersom ryssarna saknar hangarfartyg måste det dessutom vara ett framträdande intresse för dem att skjuta fram sitt med ubåtar och kryssare samverkande marinflyg till baser i Skandinavien. Västs motdrag häremot måste bli att söka hindra ubåtarna att komma ut på världshaven. Detta kan ske genom att stänga Östersjöutloppen eller att bekämpa ubåtarna med i första hand i Norge baserade sjö- och flygstridskrafter.

Grunden för västs försvarsplanläggning är att genom hot om vedergällning med kärnvapen avhålla motståndaren från aggression. Går Sovjetunionen likafullt till angrepp skall en stor insats av kärnvapen mot den anfallandes baser, hemort, stridskrafter och försörjning så småningom få angreppet att ebba ut. Mot denna bakgrund har också fördelningen av uppgifterna inom NATO vuxit fram. Amerika med sina stora ekonomiska och industriella resurser skall svara för de stridskrafter, som behövs för den strategiska offensiven, det vill säga i första hand interkontinentala flygplan och robotar samt de sjöstridskrafter som behövs för att skydda försörjningslinjerna. Randstaterna i Europa skall försvara sina egna territorier och därmed de basområden, som Amerika och i

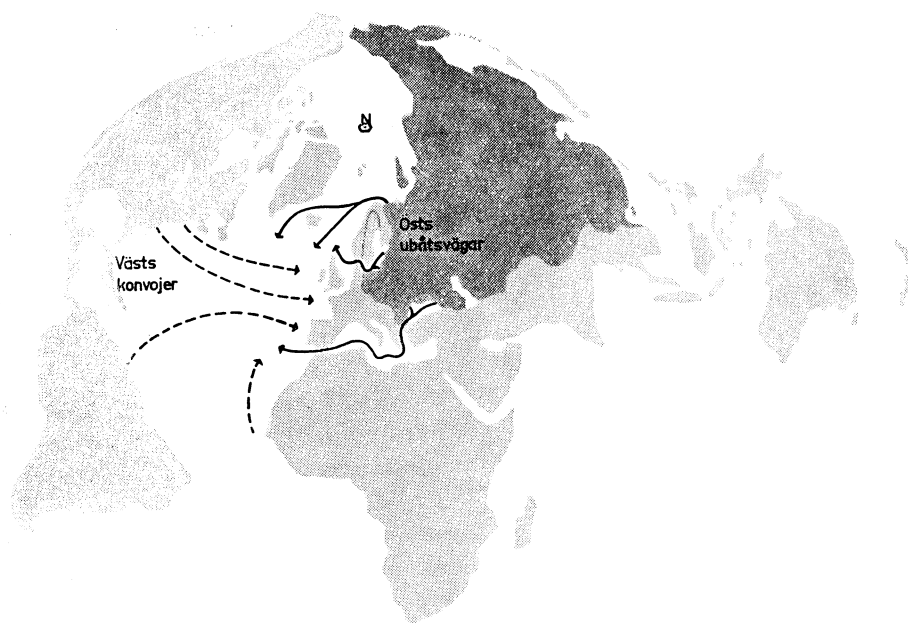

Fig. 2.

någon mån England behöver för sin strategiska krigföring. Vi ser här hur det i den västtyska försvarsdiskussionen lanserade uttrycket »svärdet och skölden» återkommer på det globala planet. Västeuropa svarar för skölden medan Amerika och i någon mån Storbritannien utgör svärdet. Till följd härav lägger Amerika och England i sina rustningar huvudvikten vid strategiskt flyg, sjöstridskrafter och det egna hemlandets luftförsvar. Den ringa invasionsrisken, särskilt för USA, leder till att lantstridskrafterna tilldelas en mera sekundär roll. För de europeiska randstaterna blir förhållandet det motsatta. För dem gäller det framför allt att hålla det egna landet. Huvudvikten måste därför läggas vid försvaret

mot invasion samtidigt med att hemorten ges bästa möjliga skydd mot den anfallandes luftkrigföring. Denna uppgiftsfördelning har kommit till klart uttryck i planer för försvarets utbyggnad, som nyligen har lagts fram i Norge.

I öst är förhållandena ganska olikartade. Strategiskt sett befinner sig öst på de »inre linjerna» med därav följande möjligheter till relativt snabb samling av stridskrafterna i *en* riktning. Som kontinentalmakt har Sovjetunionen hittills lagt huvudvikten vid lantstridskrafterna och med dem samverkande taktiskt flyg. För att komma åt sin huvudmotståndare Förenta Staterna har Sovjetunionen dock under senare år börjat bygga upp ett mäktigt strategiskt bombflyg

som redan om ett par år väntas stå i paritet med sin amerikanska motsvarighet.

Bortsett från den omedelbara stridsberedskapen vid vissa flygstyrkor och vid ständigt organiserade lantstridskrafter, är västs krigsberedskap mycket lägre än östs. På grund av korta avstånd till aktuella konfliktområden kan öst mycket snabbt föra fram ytterligare stridskrafter. Sovjetunionens snabba ingripande i Ungern med stora styrkor gav klart belägg här för. Till detta kommer att i öster omfattande mobiliseringsåtgärder kan vidtas utan att väst får kännedom därom. Medan öst redan efter någon eller några veckor kan utveckla full effekt i sin krigsföring tar det för väst veckor och månader, ja kanske år. Den stora huvudbasen USA ligger på andra sidan oceanerna. Fördröjningen gör sig framför allt gällande ifråga om lantstridskrafter. Den understryker nödvändigheten att räkna med den stora överlägsenhet som sovjetarmén redan i dag har över NATO:s fåtaliga markdivisioner; denna kvarstår även om en hel del divisioner måste stanna i satellitstaterna för att hålla dem i styr.

Detta stora försprång ifråga om krigsberedskap kommer Sovjetunionen säkert att dra fördel av. Den förvirring, som uppstår i början av ett atomkrig, kommer att utnyttjas. Medan huvuddelen av det strategiska flyget sätts in mot huvudmotståndarna England och

Amerika — med utnyttjande av överraskningens stora betydelse — blir det sannolikt Röda arméns uppgift att erövra så stora delar som möjligt av både Skandinavien och Centraleuropa. På så sätt ökas sovjetsidans strategiska djup, vidgas dess luftförsvarszon, får ubåtarna spelrum och invecklas de västeuropeiska randstaterna i strid på liv och död långt innan USA:s reservformationer hinner gripa in.

Med hänsyn till de stora fördelar som kontroll av Skandinavien för med sig, måste det anses vara ett klart intresse för en anfallande att *tidigt* komma i besittning av detta område. Tidsfaktorn får ett avgörande inflytande på operationernas uppläggning. Striden får inte bli stående någonstans i Skandinavien; i så fall går många av de eftertraktade fördelarna förlo-rate. Helst bör ockupationen genomföras så snabbt att motparten ställs inför *fait accompli*. I sådant fall svalnar dessutom lätt den andra partens iver att skynda till undsättning.

Genom Norges och Danmarks anslutning till NATO har väst i Skandinavien ett klart försteg. Detta geografiska försteg motvägs dock av den låga krigsberedskapen hos huvuddelen av västs stridskrafter. Med hänsyn till områdets betydelse och beredskapsförhållandena är det därför mycket som talar för, att Skandinavien strax före eller i samband med ett storkrigs inledning kan bli föremål för en kapplöpning

mellan de rivaliserande stormakterna.

Vår alliansfrihet

I politiskt hänseende står Sverige alliansfritt. I övriga avseenden är dock vårt land klart förankrat i väster. Ur västmakternas synpunkt utgör det alliansfria Sverige både en sköld för baserna i Norge och en väktare av Östersjöutloppen. Blir Sverige ockuperat, är det uppenbart att det långsträckta Norge blir mycket svårt att hålla. Vårt land måste därför betraktas som en mycket väsentlig del i västs försvar. Det är sålunda mycket sannolikt att ett sovjettryskt angrepp mot Sverige, som strategiskt måste syfta längre, utlöser ett NATO-ingripande och därmed också storkrig. Härigenom får vi bästa tänkbara indirekta stöd, eftersom sovjetryska stridskrafter då kommer att bindas för en rad uppgifter på andra fronter i världen. Stormaktens resurser kan inte längre koncentreras mot vårt land. Under förutsättning att vi aktivt bidrar till försvaret av de för väst viktigaste områdena i Skandinavien — Östersjöutloppen och norska atlantkusten — måste det ligga i västs intresse att på allt sätt stödja vår krigföring.

Ett direkt stöd bör snabbast kunna erhållas med strategiskt flyg. Med hänsyn till Sveriges betydelse förefaller det rimligt att våra önskemål i fråga om målval vid atomvapeninsats tillgodoses i viss utsträckning — i varje fall

när de sammanfaller med västs intressen. Värre är det med attackflyg och luftförsvarsflyg. En basering på svenskt område fordrar omfattande och tidsödande förberedelser. Luftförsvarsflygets effekt står och faller dessutom med stridsledningsmöjligheterna. Tillfälligt stöd av exempelvis i Danmark och Norge baserat taktiskt flyg bör dock kunna ges, om läget i övrigt gör det möjligt. Allierade officerare i operativa staber och i stridsledningscentraler bör kunna improvisera en hjälplig samverkan.

I fred kommer 95 procent av vår totala import västerifrån. Om väst satsar hårt på Skandinavien är det rimligt att vi får det ekonomiska stöd i olika avseenden som vår krigföring på längre sikt oundgängligen erfordrar. Rimligt är även att väst skyddar dessa konvojer tills de når våra egna farvatten. Där måste vi själva överta skyddet.

Redan under andra världskriget visade sig Östersjön, Kattegatt och Skagerack vara alltför trånga farvatten för större operativa sjöstridskrafter. Bortsett från det stöd som de framtida västtyska sjöstridskrafterna kan tänkas ge och eventuell flygminfällning från NATO:s sida i de danska farvattnen, torde det inte vara realistiskt att räkna med marint stöd. Västs tillgång på lantstridskrafter är så liten, att stöd med sådana till skandinaviskt territorium är föga sannolikt. Skulle mot förmodan krigsläget på andra fronter medge in-

sättande av lantstridskrafter även i Skandinavien, kommer en sådan operation att vara tidsödande och fordra stora förberedelser. Erfarenheterna från de allierades företag i Norge 1940 var allt annat än gynnsamma. NATO-förbandens organisation och utrustning är föga lämpad för operationer i skandinavisk terräng. Dessa förhållanden understryks också i den nyligen framlagda norska försvarspropositionen, där det sägs att effekten av NATO:s stöd är helt beroende på Norges egen insats under den första kritiska fasen av ett krig.

Den svenska alliansfriheten medför ur militär synpunkt både nackdelar och fördelar. Till nackdelarna hör att det stöd av NATO, som vi på längre sikt räknar med, inte kan förberedas i tid och därigenom blir mindre effektivt — ja i sämsta fall uteblir. Vidare blir försvaret dyrt. Av den norska försvarsbudgeten åtgår bara omkring 10 procent till materiel, medan för vår del materielanslagen utgör 50 procent av hela budgeten. Förklaringen är att huvuddelen av den norska krigsmaktens materiel ligger inom ramen för USA:s vapenhjälp.

Genom vår alliansfrihet finns en chans, om än liten, att vi inte dras in i ett storkrig redan från början. Denna möjliga »nådatid» på någon eller några dagar, kanske någon vecka, är utomordentligt betydelsefull. Under densamma hinner krigsmakten att mobiliseras eller förflyttas till sina utgångslägen och

sina baser. På civilt försvarssidan hinner utrymning av större tätorter genomföras. Kan vår alliansfrihet dessutom bidra till att så länge som möjligt bevara Finlands nuvarande status så är detta en klar fördel. Ett sovjetockuperat Finland försämrar självfallet högst avsevärt vårt militära läge, liksom även västs möjligheter att överhuvudtaget hålla Skandinavien.

Alliansfriheten medför samtidigt avsevärda risker. I syfte att förbättra utgångsläget inför en kommande storkonflikt kan en isolerad aktion mot Sverige te sig lockande, i all synnerhet om den har föregåtts av en framflyttning av positionerna i Finland. Det är inte alldeles givet att ett angrepp mot Sverige blir den tändande gnistan till ett storkrig. USA:s handlingskraft kan vara låst av hänsyn till hemmaopinion och förestående val. Nu tillgängliga NATO-stridskrafter lämpar sig inte för att ingripa i lokala konflikter. Inför risken av att sätta igång ett atomkrig med allt vad det innebär, kan det hända att stormakterna i väster avstår från att komma till vårt bistånd — i varje fall omedelbart. Självfallet måste det ligga i Sovjetunionens intresse att en aktion mot Sverige inte utlöser storkrig. Åtskilligt talar därför för, att Sovjetunionen vid ett sådant isolerat angrepp undviker att sätta in atomvapen.

Slutsatsen härav för vår del blir, att vi måste vara beredda — i varje fall till någon tid — att rida ut

stormen mot ett storangrepp både med och utan atomvapen. Satsar vi för hårt på ett slags krigsföring, så inbjuder vi motståndaren att tillgripa det andra slaget.

Betvingelsemetoder

Under förutsättning att den kommunistiska verksamheten kontrolleras och samhällets känsliga punkter bevakas, är en politisk omvälvning i vårt land utan direkt hjälp utifrån för närvarande inte möjlig. Ett betvingande av vårt land enbart genom att importen västerifrån skärs av, är också mindre sannolikt. Vår normala lagerhållning är så stor att en avspärrning kommer att verka först efter en tid. Behöver inte krigsmakten ingripa och därmed förbruka stora mängder olja och andra förnödenheter, ökas ut hålligheten ytterligare. För att en avspärrning skall bli effektiv bör även norskt och danskt territorium behärras, vilket medför storkrig. Dessförinnan måste avspärrningsåtgärderna ges form av flyganfall mot våra importvägar. Härvid nås största effekt genom bekämpning av urlastningshamnarna på västkusten. En effektiv avspärrning utan även flyg- och fjärrvapenangfall är därför mycket osannolik.

Genom mycket stor insats av flyg- och fjärrvapen försedda med atomladdningar är det teoretiskt tänkbart att en stormakt kan slå vårt land sönder och samman med ett snabbt betvingande som följd. In-

leder Sovjetunionen en sådan aktion, måste angriparen räkna med motåtgärder från andra parten, i första hand USA. Tidigare har här konstaterats, att bästa skyddet mot atomvapenangrepp är att själv angripa motståndarens baser och att göra detta — liksom anfallen mot befolkningscentra — överraskande. En anfallande stormakt kan därför mot oss avdela endast en mindre del av sitt strategiska flyg- och fjärrvapen.

Trots denna inskränkning i insatsen kommer påfrestningarna på vårt hemortsförsvar att bli stora. I främsta rummet beror våra utsikter på vår motståndsvilja. Vårt psykologiska försvar har här en stor uppgift att fylla. Det måste klart sägas ut att inför atomvapenangrepp eller hot om sådant ingen återvändo finns. En uppgivelse för bara med sig att vårt land blir basområde och genomgångsland för sovjetryska stridskrafter och som sådant kommer att bekämpas av motparten. Följden av en uppgivelse blir därför att de sovjetryska atombomberna ersätts av eller utökas med amerikanska och att vårt folk utsättes för en sovjetrysk ockupationsterror.

Den snabba tekniska utvecklingen ifråga om kärnvapen, flyghastigheter och robotar gör det nödvändigt att fästa allt större vikt vid luftförsvarets passiva del, civilförsvaret. Slagordet »The bomber will always get through» innehåller en stor portion sanning. Även om et

starkt modernt flygvapen kan åsamka fienden förluster och tvinga honom att sätta in sina modernaste vapen, kommer alltid en del plan och projektiler att nå sina mål. I all synnerhet blir för vårt långsträckta land, som vänder bredsida åt den presumtive motståndaren, luftförsvarsproblemen mycket stora, särskilt när det gäller orter vid eller nära kusterna.

Vårt främsta motmedel måste bli omfattande utrymningar av tätorter samt utspridning och förläggning till bergrum av all oundgänglig verksamhet. Härför är också våra geografiska förhållanden ganska gynnsamma — i varje fall vid jämförelse med många andra länders. Vi har vidsträckta områden, som lämpar sig för inkvartering av tätorternas befolkning. I stora delar av landet är möjligheterna att anlägga bergskyddsrum goda. I Götaland och Svealand är kommunikationsnätet så väl utvecklat att det fordras en mycket omfattande och därmed tidskrävande flygbekämpning, innan detta kan väntas bryta samman. Värre är det med kommunikationerna i Norrland. Dessa kommer säkerligen att bli svåra att hålla igång.

Stora utrymningar påverkar självfallet vår krigsproduktion. Industrins verksamhet måste därför i krig begränsas till att omfatta blott de allra viktigaste produkterna. I övrigt får vi reda oss genom att redan i fred lagra förnödenheter, genom att reparera det som skadas

och genom att i krig upprätthålla den import västerifrån, som är oundgängligen nödvändig. Detta blir, i förening med ansträngningen att hålla transportapparaten inom landet igång, det ekonomiska försvarets viktigaste uppgifter.

Kärnvapnens våldsamma kraft ställer civilförsvaret inför mycket svåra problem. Nu pågående utredningar visar, att en snabbutrymning av vår största tätort Stockholm bör kunna genomföras på mindre än 12 timmar, om man utnyttjar alla de transportmedel det moderna samhället erbjuder. Påfrestningarna för den enskilde medborgaren blir stora, men när det gäller att rädda liv får vi inte rygga tillbaka ens för mycket drastiska åtgärder. Inför risken av atomkrig blir tidig massutrymning en mycket angelägen beredskapsåtgärd.

Allmän enighet synes råda om att civilförsvaret måste förfoga över rörliga, skadeavhjälpande enheter. Med hänsyn till risken för att dessa enheter kan få slå sig fram på väg mot skadeområdena — bland annat på grund av de ökade möjligheterna till luftland-sättning — är det nödvändigt, att dessa förband beväpnas. Vårt land är folkfattigt och har stora ytor att försvara. Vi måste därför hålla med våra personella resurser. Vi får inte organisera för många specialavdelningar, som endast kan användas för ett ändamål. Ett lämpligt organiserat militärt

förband kan användas både för militära uppgifter och för uppdrag av civilförsvarskaraktär. Även en beväpnad civilförsvarsenhet kan blott ges militära stridsuppgifter i mycket begränsad omfattning. Många av vårt lands civilförsvarsuppgifter måste därför lösas i intim samverkan mellan militära och civila förband.

Syftet med ett sovjetryskt anfall mot Skandinavien är att kunna utnyttja området för militära anläggningar av olika slag. Detta fordrar en ockupation, vilken onekligen underlättas genom en hänsynslös terrorkrigföring från luften. Tillgripes inte invasion ökar vår ut hållighet. Engageras inte invasionsförsvaret kan exempelvis arméförbandens sjukvårds- och transportorgan utnyttjas för civilförsvarsuppgifter. Våra kommunikationer belastas inte med transport av trupp, sårade och ammunition. Förbrukningen av svåranskaffade förnödenheter såsom olja och ammunition blir väsentligt mindre. Efter som vid strid om skandinaviskt territorium tidsfaktorn är ytterst viktig, är det därför mycket osannolikt att Sovjetunionen under pågående flygbekämpning låter sina lättillgängliga och överlägsna markstridskrafter stå överksamma. Syftet med operationen, möjligheten att hålla taget område, de tillgängliga resurserna och principen om kraftsamling i krigföringen — alla skäl talar för att den mest sannolika be tvingelseformen är invasion i före-

ning med flyg- och fjärrvapenangriff, vilket också är den för oss farligaste formen. Den slutsats, till vilken överbefälhavaren kom 1954 och som även den norska regeringen i den nyligen framlagda norska försvarspropositionen har kommit till, förefaller att stå sig gott — även i en framtidsvy. Den tekniska utvecklingen och möjligheten av ett atomkrig tenderar närmast att öka värdet av skandinaviskt territorium för en krigförande stormakt.

Målsättning och resurser

I anslutning till årets statsverksproposition och överbefälhavarens skrivelse till K. Maj:t om konventionerna på lång sikt av nuvarande anslagstilldelning till försvar, har målsättningen för vårt försvar börjat diskuteras. Denna går sedan länge ut på att varje del av landet skall försvaras och att ingen del får uppges utan segt motstånd. Självfallet står målsättningen i mycket nära relation till resurserna. Dessa har hittills bedömts vara knappa, men inte för knappa för att uppfylla den angivna målsättningen. Eftersom vår krigföring på längre sikt måste baseras på bistånd utifrån, är det väsentligt att denna målsättning kan upprätthållas. Nordnorge och Östersjöutloppen är de områden i Skandinavien, som stormakterna i första hand vill kontrollera. Ett uppgivande av vårt lands norra eller

södra landsända skulle därför kunna leda till, att väst inte anser det lönande att satsa på Sverige — och på Skandinavien. Därtill kommer vid ändrade förhållanden de svåra psykologiska återverkningarna, främst hos befolkningen i de delar av landet, som inte skulle försvaras hårdnackat. Mycket talar för att huvuddelen av vårt folk inte vill uppge försvarets nuvarande målsättning.

För att upprätthålla nuvarande målsättning krävs det tillräcklig kvantitet både hos invasions- och hemortsförsvaret. Det förra måste ha sådan kvantitet och kvalitet att det tvingar den anfallande till stor insats av trupp och materiel var än angreppet sätts in. Det senare måste ges sådan styrka och uthållighet att omfattande flyg- och fjärrvapenangrepp inte tvingar oss till underkastelse. Detta gäller både hemortsförsvarets aktiva del — flyg och luftvärn — och dess passiva del — civilförsvaret i samverkan med företrädarna för vår andliga och materiella uthållighet, psykologiskt och ekonomiskt för-svar.

På grund av våra gynnsamma militärgeografiska förhållanden, kan invasionsförsvaret i huvudsak hållas samman i söder och i norr; Bottenviken och Östersjön erbjuder avsevärda hinder, även med hänsyn tagen till framtidens kommunikationsutveckling. Detta innebär dock inte att övriga delar av landet kan blottläggas mer eller mindre eller

endast bevakas. Ett primärförsvaret av viktigare hamnar, vägriktningar, flygfält och knutpunkter samt av särskilt betydelsefulla och lättillgängliga kust- och gränsområden måste finnas. Detta tvingar fienden att företa en omfattande operation. Härigenom blir företaget svårt att dölja och blir ett sårbart mål för våra sjö- och flygstridskrafter. Vårt hamn- och knutpunktsförsvaret tvingar den anfallande vid kustinvasion till en stor insats av specialfarkoster för landstigning på öppen kust eller i skärgårdsområde och vid gränsinvasion till en omfattande användning av specialfordon för framryckning vid sidan av vägarna. Vid luftinvasion tvingar på samma sätt ett primärförsvaret angriparen till mycket omfattande flygtransporter.

Det moderna samhället blir alltmer sårbart. Med små medel kan fientliga patruller och sabotörer framkalla stora verkningar, till exempel mot telefonstationer, ledningsorgan, broar och kraftledningar. Eftersom luftlandsättnings-tekniken har utvecklats — inte minst genom tillkomsten av relativt snabba helikoptrar — kräver försvaret av vårt långsträckta lands många skyddsobjekt avsevärda styrkor. Sveriges läge och utsträckning inbjuder till kupp- och infiltrationsföretag.

Andra världskrigets stora offensiver till lands och över hav tvingade den anfallande att inom begränsade områden samla avsevärda

mängder trupper och materiel. I ett atomkrig är sådana anhopningar otänkbara och dessutom obehövlige. Den understödande elden från massor av artilleripjäser, krigsfartyg och flygplan kan nu ersättas av ett fåtal atombomber. Angreppet kan därför utföras över betydligt större yta än tidigare. Härigenom minskar självfallet även angriparens sårbarhet gentemot försvararens atomeld. Atomkraften ger på detta sätt den anfallande inte blott avsevärt ökad eldkraft, utan även möjlighet att uppträda i betydligt mindre sårbara former än tidigare. Om den anfallande ej behöver räkna med att mötas med atomeld, blir försvararens situation ytterst ogynnsam. I och med att kärnvapnen blir allt vanligare, är det därför nödvändigt att sådana införlivas med vårt försvar.

Vid debatten om svensk anskaffning av atomvapen har ofta framhållits att vi skall ha bomber avsedda endast för taktiskt bruk. Bortsett från svårigheten att dra en klar gränslinje mellan taktiska och strategiska kärnvapen, är denna uppfattning för vår del säkert riktig. Vi kan inte initiera ett atomkrig och inte heller utföra strategisk atombombning av fiendens hemort. Våra atombomber får i första hand betydelse för invasionsförsvaret och i andra hand för luftförsvaret genom anfall mot fiendens mest närbelägna flygbaser.

Skall atombomben kunna verka i invasionsförsvaret, måste fienden

tvingas att visa atomvärdiga mål. Kan motståndaren uppträda i atomskyddade former och ändå nå framgång, blir de egna atombombernas värde högst begränsat. Är invasionsförsvaret svagt kan fienden snabbt sätta sig i besittning av sådana nyckelpunkter som Luleå, Nyköping, Sundsvall och Malmö. Beslutet att redan första eller andra krigsdagen atombomba egna städer för att driva ut fienden blir inte lätt att fatta. I all synnerhet inte om stora delar av städernas befolkning inte har hunnit flytta ut eller rent av hålls kvar av fienden som gisslan.

Atomvapen måste kompletteras med stridskrafter, som tvingar den anfallande till stor insats även av andra krigsinstrument. Atomvapen kan därför inte ersätta våra nuvarande stridskrafter. Kärnvapnet måste ses som en produkt av den tekniska utvecklingen och som ett nödvändigt och ytterst kraftigt komplement till den eldkraft i övrigt, som krigsmakten måste kunna utveckla.

Vårt utsatta militärpolitiska läge tvingar oss att hålla en mycket hög mobiliseringsberedskap. Vårt läge som en randstat på den eurasiska kontinenten gör det nödvändigt att våra mobiliserade enheter är operationsdugliga genast efter mobilisering. Krigsmakten och övriga delar av totalförsvaret måste kunna utveckla maximal effekt redan från början av ett krig. Ytterst viktigt är att vi kan klara första rondan

Den måste vi klara både i ett allmänt och i ett isolerat krig. Har vi en effektiv, väl balanserad och för atomkrig avsedd krigsmakt bör denna väl kunna lösa sina uppgifter i båda fallen. För att vidmakthålla en effektiv krigsmakt är det ound-

gängligt att långsiktiga planer kan läggas till grund för anskaffning av nutidens komplicerade krigsmateriel samt att krigsmakten fortlöpande får sin andel av den allmänna tekniska och ekonomiska utvecklingen.